

Maasheggen

JAAERVERSLAG

2023

Maasheggen UNESCO

Foto: Lars van Peij - VNC

INLEIDING

Op 14 december 2023 heeft de gemeenteraad Land van Cuijk unaniem ingestemd met het ambitiedocument *'Mens en landschap sterker vervlochten. Onze ambitie voor Maasheggen UNESCO Man and Biosphere 2023-2028'*.

Het ambitiedocument was het resultaat van een intensief overleg met en tussen de partners, die al langer actief zijn in het Maasheggengebied en zitting hebben in de bestuurlijke stuurgroep. Het document geeft inzicht in de voortgang van de ontwikkelingen in het Maasheggengebied én wat - vooral organisatorisch- goed gaat, beter kan of anders moet.

De aanleiding voor het opstellen van het document was tweërlei:

- de status UNESCO Man and Biosphere is in 2018 toegekend aan De Maasheggen. Het was daarom logisch om halverwege de looptijd van het programma Maasheggen UNESCO te evalueren en samen met de partners na te gaan of het programma zich nog in de gewenste richting ontwikkelt – en zo nee, welke bijsturing dat vraagt;
- het Maasheggengebied ziet zich in toenemende mate geconfronteerd met nieuwe uitdagingen én opgaven, die om een reactie van of een oplossing in ons gebied vragen. Denk daarbij aan de transformatie van de landbouwsector, de stikstofproblematiek, de afname van de biodiversiteit, de energietransitie, de klimaatverandering, de verschraving van de gemeenschapsvoorzieningen in de dorpen en de toenemende recreatiedruk.

Al die ontwikkelingen zijn tegen het licht gehouden en hebben onder meer geleid tot de conclusie dat een andere organisatie (met vijf in plaats van twee programmalijnen) nodig is. Daarnaast bestond behoefte aan meer balans tussen 'man' en 'biosphere'. In de eerste vijf jaar van de UNESCO-status is de meeste aandacht en inzet uitgegaan naar de ontwikkeling, het herstel en het behoud van natuur en de uitvoering van (water)projecten. Er is nog relatief weinig gedaan om de betrokkenheid van de inwoners en de bezoekers bij het Maasheggengebied te vergroten. Ook dat heeft een plek gekregen in het ambitiedocument.

In het ambitiedocument worden concrete voorstellen gedaan voor onder meer aanpassing van de organisatie en meer focus op het 'mensdeel' van het programma. Daar wordt vanaf 2024 invulling aan gegeven. In het jaarplan 2024 wordt toegelicht hóe dat wordt gedaan.

Foto: Lars van Peij - VNC

PROJECTEN 2023: BIOSFEER

Ondertussen ging het 'werk in het veld' door en zijn ook in 2023 tal van projecten uitgevoerd. De verantwoordelijkheid voor realisatie ervan is/was meestal bij een of meer van de betrokken gebiedspartijen belegd.

NATUUR EN LANDSCHAP

Realisatie Ambitiekaart Maasheggen

trekker: Staatsbosbeheer

Steeds meer terreinbeheerders, overheden, particuliere eigenaren, agrariërs en andere initiatiefnemers zijn overtuigd geraakt van de noodzaak en het belang van het aanleggen van nieuwe natuur in De Maasheggen. Er is al veel gerealiseerd in De Maasheggen, maar er blijft ook nog veel te wensen over. Zo liggen er nog steeds plannen om de natuurkerngebieden (Oeffelter Meent, Loerangel, Cultuurhistorisch Monument, Vortumse en Groeningse Bergjes) af te ronden door er natuur te ontwikkelen. Echter, het besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant om voorlopig geen subsidie meer beschikbaar te stellen voor de realisatie van het (provinciaal) Natuurnetwerk

Brabant, bemoeilijkt de realisatie van de Ambitiekaart Maasheggen en zorgt ervoor dat de plannen voor core-gebieden van het UNESCO-landschap niet kunnen worden afgerond. In 2023 zijn daarom slechts enkele percelen omgevormd naar natuur en conform het gewenste natuurdoeltype ingericht. Staatsbosbeheer heeft de door haar verworven percelen in de Oeffelter Meent ingericht. Daarbij springen vooral de poelen voor de kamsalamander in het oog. Verder hebben enkele particulieren heggen aangeplant.

Opstellen kanskaart Maasheggen

trekker: Staatsbosbeheer

Het cultuurhistorisch heggenpatroon in De Maasheggen moet zoveel mogelijk behouden blijven én waar mogelijk worden versterkt. Via verschillende plannen zijn in 2009, 2015 en 2019 vergunningen verstrekt voor de aanleg van nieuwe Maasheggen.

In de tweede helft van 2023 is samen met gebiedskenners gestart met het maken van een 'kanskaart'. Er is nagegaan op welke plekken er nog 'vergunde' heggen geplant kunnen worden en op welke plekken er ideeën zijn voor nieuwe aanplant. Het lijkt dat er nog vele kilometers heg geplant kunnen worden. In 2024 moet dit leiden tot een Plan(t) van Aanpak. Vervolgens wordt samen met de partners binnen de programmaliijn Natuur en Landbouw onderzocht op welke wijze de financiering van de aanplant en het beheer van de heggen het beste kunnen worden georganiseerd.

Kraaijbergse Plassen

trekker: Brabants Landschap

Waterschap Aa en Maas heeft een definitief planontwerp gereed om een natuurvriendelijke oever te realiseren langs de Tochtsloot. Na overleg met grondeigenaren en de benodigde procedures is besloten om de uitvoering in 2024 te laten plaatsvinden.

Project Sleedoornpage

trekker: gemeente Land van Cuijk

Het gebied rond de Kraaijbergse Plassen is de enige vindplaats van de sleedoornpage in Brabant. Samen met Brabants Landschap en de Vlinderstichting is een projectplan geschreven om voor deze prioritaire soort verbindingen te maken naar Keent en naar het overige Maasheggengebied. Bij provincie Noord-Brabant is een subsidieaanvraag gedaan om uitvoering te kunnen geven aan het projectplan. De aanvraag is helaas, vanwege het eerdergenoemde beperkte subsidieplafond, afgewezen. In 2024 volgt mogelijk een herkansing.

Brabants Landschap heeft het initiatief genomen om te onderzoeken hoe toch, samen met partners, invulling kan worden gegeven aan de doelstellingen uit het projectplan. Zo heeft Stichting Bargerveen onderzocht welke beheer- en inrichtingsmaatregelen bij de Kraaijbergse Plassen nodig zijn om een gunstige biotoop voor de sleedoornpage te realiseren. De resultaten van dit onderzoek worden meegenomen in het heggenbeheer.

Daarnaast zijn stapstenen langs ecologische verbindingzones aangelegd. Hiermee wordt de kans dat de sleedoornpage zich vanuit de Kraaijbergse Plassen gaat verspreiden vergroot.

Poelenproject

trekker: Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC)

In 2023 hebben RAVON, Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, FLORON en EIS Kenniscentrum Insecten samen 17 nieuwe poelen aangelegd. Ze hebben bovendien 14 poelen hersteld bij zowel terreinbeheerders als particuliere grondeigenaren. Het beheer van de poelen is nu onderdeel van de reguliere onderhoudscyclus. De focus ligt daarbij op de kamsalamander.

BEHEER MAASHEGGEN

Werkoverleg Beheer

trekker: Staatsbosbeheer ism programmateam

In het Werkoverleg Beheer komen vertegenwoordigers van de gemeente Land van Cuijk, waterschap Aa en Maas, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap, VNC, Collectief Deltaplan Landschap, SlaBox, ANV, ZLTO en particuliere terreinbeheerders samen om ervaringen over het beheer van het Maasheggengebied te delen en nieuwe projecten te initiëren. Het Werkoverleg Beheer draagt bij aan een beter beheer en een grotere gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het Maasheggengebied.

In 2023 is de groep vier keer bijeengewees. Tijdens veldexcursies is kennis uitgewisseld en zijn er diverse gezamenlijke projecten geïnitieerd, zoals de kennisclub essentaksterfte, bomenbeheer Maasheggen, bestrijding bacterievuur, herstelplan Maasheggen, exotenbestrijding, herstel oude hegrelicten en realisatie van doorkijkjes.

Bovendien is een begin gemaakt met het bundelen van al die kennis in de rapportage 'Tips en tools beheer Maasheggen'.

Samenwerking in beheer (BOOM)

trekker: Staatsbosbeheer

Het vullen, gebruiken en actualiseren van BOOM is essentieel voor een goede samenwerking. Het streven was om in 2023 alle landschapselementen – gebiedsdekkend dus – in het systeem te krijgen. Dit is nog niet helemaal gelukt. De partners moeten nog wennen aan dit systeem; om die reden worden nog niet alle mogelijkheden van BOOM optimaal benut. Denk aan onder meer het maken van de planning van werkzaamheden, aansturing van aannemers, het verwerken van gegevens over ziekten en plagen en de verantwoording richting subsidieverstrekkers.

Daarnaast moet ook het aantal deelnemers nog groeien. Het goede nieuws is dat alle partner de intentie hebben om met BOOM aan de slag te gaan. Aansluiting vergt echter tijd én een inhaalslag die vrijwel altijd boven op het reguliere werk komt. Daarom wordt voor 2024 voorgesteld om een 'beheercoördinator' aan te stellen. Aan de beheercoördinator wordt onder meer gevraagd om centraal aanspreekpunt te zijn voor vragen over het beheer en, waar nodig, voor concrete antwoorden partners in te schakelen. Aan de coördinator wordt ook gevraagd om ervoor te zorgen dat het programma BOOM 'gebiedsdekkend' gevuld is, nieuwe partners te werven en gebruikers van het programma BOOM te ondersteunen bij het vullen van de 'velden' of het aanbrengen van mutaties.

Bomenbeheer

trekker: Staatsbosbeheer

Vanuit het Werkoverleg Beheer is in 2023 een 'kennisclub bomenbeheer' (gemeente, Staatsbosbeheer, VNC, SlaBox, een bomenspecialist) gevormd. De kennisclub is enkele malen bijeengewees. Directe aanleiding voor de oprichting van deze kennisclub was de 'essentaksterfte'. Al snel is de ambitie verbreed en vormt de club zich ook een mening over aanplant (soortkeuze en locatie), beheer en onderhoud en het omgaan met ziekten en plagen.

Over de essentaksterfte is afgesproken dat geïnfecteerde essen zoveel mogelijk blijven staan en dat alleen overhellende takken, die gevaarlijke situaties voor bezoekers kunnen veroorzaken, worden gesnoeid. Een onderzoek naar het beheer van zieke essen geeft namelijk aan dat er zo min mogelijk gesnoeid moet worden, omdat de ziekte daarna weer oplaait en het snoeien de boom alleen maar meer kwetsbaar maakt.

Soms komen zieke essen er toch bovenop. Deze essen zijn in staat om resistentie op te bouwen. Als de werkgroep voorbeelden daarvan aantreft wordt de genenbank ingeschakeld. Die doet vervolgens moleculair onderzoek.

In de tussentijd blijven de partners de essen monitoren. De resultaten ervan worden vastgelegd in BOOM.

Bestrijding bacterievuur

trekker: SlaBox

SlaBox is in 2023 wederom, in opdracht van Staatsbosbeheer, aan de slag gegaan met de bestrijding van bacterievuur. Wat ze precies waar hebben gedaan is vastgelegd in BOOM. De rapportage van SlaBox is gedeeld met alle partners en ook terug te vinden op de website maasheggenunesco.com. Voor het eerst is aan alle grondeigenaren in de Maasheggen informatie over ‘bacterievuur’ toegestuurd en is hen hulp aangeboden bij de herkenning en de bestrijding ervan.

Herstelplan De Maasheggen

trekker: gemeente Land van Cuijk

De gemeente Land van Cuijk heeft ook in 2023 heggen langs wegen en paden hersteld. Hierbij is rekening gehouden met onder meer de instandhouding en realisatie van gewenste ‘doorkijkjes’. De werkzaamheden aan de bomen zijn afgerond.

Het is belangrijk dat meidoorns in het groeiseizoen worden vrijgehouden van overwoekeraars. In het voorjaar zijn ze handmatig verwijderd. In het najaar heeft nog een machinale ronde plaatsgevonden voor zowel het verwijderen van de overwoekeraars als de inboet van de Maasheggen.

Exotenbestrijding

trekker: gemeente Land van Cuijk

Op verschillende plekken in het gebied, onder meer langs watergangen, groeit de Japanse duizendknoop. Het is belangrijk om a) verdere verspreiding te voorkomen en b) te zoeken naar mogelijkheden om de bestaande haarden terug te dringen. De op gemeentegrond voorkomende Japanse duizendknoop en de reuzeberenklauw worden nu al effectief bestreden. Er wordt gewerkt aan een beheerplan voor invasieve soorten.

LANDBOUW

Project doorgangen en inritten

trekker: ZLTO

In 2022 is het project ‘doorgangen en inritten’ afgesloten. In 2023 is hier geen vervolg aan gegeven.

Project Kavelruil

trekker: Staatsbosbeheer

Ondanks de subsidiestop voor de realisatie van het provinciaal Natuurnetwerk Brabant, worden via kavelruil wel nog steeds gronden verworven en vrijgeruild, zowel voor partners die natuur willen ontwikkelen en als voor agrariërs die de verkaveling willen verbeteren. In 2023 zijn enkele kleine aktes gepasseerd met een totale oppervlakte van circa 10 hectare. Daarnaast is een akkoord gesloten over andere ruilingen, samen goed voor circa 75 hectare.

Agrarisch Natuurbeheer

trekker: Collectief Deltaplan Landschap

Het Collectief Deltaplan Landschap verzorgt met circa 40 agrariërs en particulieren het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB) in de Maasheggen. Kwalitatief goed beheerde heggen met graskruiden of akkerranden vormen hierbij de basis. Samen met deelnemers wordt een meerjarig beheerplan voor de heggen gemaakt, waarbij het collectief aanstuurt aan op een goede fasering in het gebied.

In 2023 heeft het Collectief Deltaplan Landschap de begrenzing van de Maasheggen UNESCO overgenomen. Het gevolg is dat nu ook in de transitiezone beheerpakketten kunnen worden afgesloten. Door deze uitbreiding en het toevoegen van een extra leefgebied ('open akker') kan in de komende periode extra worden geïnvesteerd in akkerpakketten zoals stoppeland, vogelakkers en wintervoedselakkers. Deze pakketten zorgen voor extra voedselaanbod voor specifieke doelsoorten, zoals de geelgors, de ringmus en de zomertortel.

Collectief Deltaplan Landschap legt ook kruidenrijke stroken aan langs weides. Als bijvoorbeeld blijkt dat op een bepaalde plek in het gras minder soorten voorkomen dan het collectief zou willen, dan wordt een goed doorwortelde kruidenmat ingezaaid. Om te voorkomen dat het gras te dominant wordt keren de leden van het collectief eerst de grasmat om en zaaien ze vervolgens de inheemse kruiden in. Die aanpak is succesvol gebleken, want met deze methode is al op veel locaties in De Maasheggen, in totaal vijf hectare, gezorgd voor veel kruiden. Op deze kruiden komen weer tal van insecten en vogels af. Ook werken in tijden van droogte de kruiden als een spons en kunnen ze wekenlang het water vasthouden.

De leden van het collectief zijn druk bezig met het zetten van volgende stappen. Het aantal vogelkokers is ten opzichte van vorig jaar verdubbeld. Dat gaat ongetwijfeld ook betekenen dat er nog meer vogels en soorten naar het gebied komen.

LANDSCHAP

Gebiedskaart De Maasheggen

trekker: programmamateam

In september 2023 leverden BIGgroup en bureau Verbeek de notitie *Het landschap als gids* op. In de notitie is, op verzoek van het programmamateam, het ambitedocument vertaald naar inspirerende en richtinggevendende beelden. BIGgroup en bureau Verbeek hebben dat gedaan met een integrale, landschappelijke blik. *Het landschap als gids* is daarmee ook een interessante onderlegger voor de verschillende (omgevings)visies die op door de gemeente Land van Cuijk worden opgesteld.

WATER

Natuurvriendelijke oevers

trekker: Waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas heeft in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) de opgave om binnen het Maasheggengebied natuurvriendelijke oevers aan te leggen. Deze oevers komen in de Virdsche Graaf, de Viltse Graaf en de Sambeekse Uitwatering.

De realisatie van de natuurlijk-vriendelijke oevers in de Virdsche Graaf en de Viltse Graaf is voorlopig gepauzeerd in afwachting van de KRW-maatregelen die Rijkswaterstaat voor deze waterlopen neemt. Hoe Rijkswaterstaat dat gaat doen is nog onderwerp van gesprek.

De natuurlijk-vriendelijke oever van de Sambeekse Uitwatering, ten oosten van de A73, is eveneens voorlopig geparkeerd. Omdat de aanleg van deze natuurlijk-vriendelijke oever complex is wordt voorlopig prioriteit gelegd bij andere natuurvriendelijke oevers.

De natuurvriendelijke oevers moeten vóór 2027 klaar zijn.

Beekherstel Sint Jansbeek

trekker: waterschap Aa en Maas

De ruim 8 kilometer lange Sint Jansbeek ontstaat ten westen van het dorp Groeningen en stroomt via het dorp Vortum-Mullem naar de Maas. Het waterschap gaat de Sint Jansbeek ontwikkelen tot een natuurlijke en robuuste beek. Het projectplan waterwet is in 2023 vastgesteld. De uitvoering van het project is in 2023 gestart. De afronding is voorzien voor 2024.

Klimaatadaptieve aanpak Oeffeltse Raam

trekker: waterschap Aa en Maas

In 2016 kregen agrariërs en het bedrijventerrein Saxe Gotha langs de Oeffeltse Raam te maken met veel wateroverlast op hun percelen. In de toekomst worden vaker hevige regenval en langere periodes van droogte verwacht. Waterschap Aa en Maas en de toenmalige gemeente Boxmeer (nu Land van Cuijk) hebben daarom de beek en omgeving aangepakt zodat het gebied de gevolgen van

klimateverandering beter aankan. Waterschap Aa en Maas werkte daarbij samen met grondeigenaren, Brabants Landschap en aanliggend bedrijventerrein Saxe Gotha. Eind 2022 is gestart met de aanleg van een waterberging en met de herinrichting van de Oeffeltse Raam. Ook is extra wateraanvoer gerealiseerd vanaf de Maas om tijdens droogte water in de beek te houden, zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd en is een nieuw leefgebied voor de bever gecreëerd waarbij met beverpoelen overlast in de beek beperkt wordt. Het project is in december 2023 opgeleverd.

KRW-projecten Viltse Graaf, Virdse Graaf en Boxmeers Veld

trekker: Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat wil de ecologische kwaliteit van het water van de Viltse Graaf, het Boxmeers Velden de Virdse Graaf verbeteren. De door Rijkswaterstaat voorgestelde maatregelen vloeien voort uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze richtlijn bepaalt onder meer dat het water een goed leefgebied moet vormen voor de planten en dieren die er thuishoren.

In 2023 is het definitief ontwerp opgesteld. Ook is door Rijkswaterstaat op verzoek van de gebiedspartners en de provincie nader onderzoek gedaan naar de verdrogende effecten. Mede op basis daarvan hebben de gebiedspartners en de provincie Rijkswaterstaat een negatief advies gegeven over het ontwerp. Desondanks heeft Rijkswaterstaat het definitief ontwerp in december 2023 ter inzage gelegd. Gebiedspartners en provincie dienen begin 2024 hun zienswijzen hierop in.

Rivierverruiming Oeffelt

trekker: provincie Noord-Brabant

Om de Maasregio in de toekomst te behoeden voor overstromingen van de grote rivieren is het Deltaprogramma Maas opgesteld. In het Maasheggebied hebben het Rijk en de regio afspraken gemaakt over hoe de Maas gelijktijdig veiliger én mooier kan worden gemaakt. Bij Oeffelt wordt de

'flessenhals' in de Maas aangepakt, waardoor de waterstand gaat zakken en bij extreem hoogwater het overstromingsgevaar afneemt. Deze waterstandsdeling wordt gekoppeld aan de aanplant van nieuwe Maasheggen in het omringende gebied. Met deze aanplant worden de heggen gecompenseerd, die door de ingreep verloren gaan - en waardoor het dassenleefgebied wordt aangetast.

Begin 2024 wordt een definitief besluit genomen over de uitvoering van de werkzaamheden.

Onderdeel van dit plan is de aanplant van nieuwe Maasheggen in het omringende gebied. Met deze aanplant worden de heggen gecompenseerd, die door de ingreep verloren gaan en waardoor het dassenleefgebied wordt aangetast.

PROJECTEN 2023: MENS

PARTICIPATIE

Project Monitoring Biodiversiteit

trekker: Staatsbosbeheer, IVN en Brabants Landschap

In de zomer van 2022 is, op initiatief van Staatsbosbeheer, Brabants Landschap en vijf kennisorganisaties (RAVON, FLORON, Vlinderstichting, Dassenwerkgroep en SOVON), gestart met het opleiden van vrijwilligers die dieren en planten in het Maasheggengebied gaan tellen. De tellingen geven inzicht in hoe de flora en fauna in het Maasheggengebied zich ontwikkelt, maar ook hoe planten en dieren reageren op de verschillende vormen van beheer en wat de gevolgen zijn van de keuze voor een meer natuurvriendelijke landbouw.

Onder regie van *FLORON* wordt onderzoek gedaan naar de wilde plantensoorten in De Maasheggen. In het afgelopen jaar zijn twee velddagen georganiseerd en is uitvoerig geoefend met de telmethode. Daarnaast is uitleg gegeven over de verschillende grassoorten die in het gebied voorkomen. *RAVON* doet onderzoek naar de reptielen, amfibieën en de vissen. Ook *RAVON* is met de telvrijwilligers het veld in geweest. De eerste monitoring is gestart.

SOVON heeft afgelopen jaar twaalf inventariseerders van broedvogels in De Maasheggen opgeleid. Zij zijn inmiddels gecertificeerd. Als onderdeel van de opleiding hebben zij, en nog acht andere vrijwilligers, een aantal excursies in het gebied gedaan. De meer ervaren vogelaars inventariseren al broedvogels in twee gebieden in de Vortumse en Groeningse Bergjes en op het landgoed Limosa. De *Vlinderstichting* heeft in 2023 een cursusavond georganiseerd voor vijftien vrijwilligers. De *Vlinderstichting* heeft vijf telroutes uitgezet; op twee van die routes wordt inmiddels ook al geteld. Eind november, is er weer een gezamenlijke bijeenkomst voor alle telvrijwilligers georganiseerd.

Voor de aquatische flora en fauna in de Kraaijenbergse Plassen wordt een apart monitoringsproject opgestart. Brabants Landschap gaat die kar trekken.

Streekproducten Smaak van de Maasheggen

trekker: programmamateam

In 2023 is, mede dankzij een bijdrage van de Regiodeal, de samenwerking van producenten van Maasheggenproducten nieuw leven geblazen.

Wat is er gebeurd?

- 2 nieuwe leden (bakker Fijnebol en De Brembroeken) hebben zich aangemeld voor het samenwerkingsverband Smaak van de Maasheggen. Daarentegen is de Cuijkse Brouwbrigade afgehaakt. Het totale aantal deelnemers komt daarmee op 9;
- samen met een van de deelnemers is een marketingcommunicatieplan gemaakt, met een heldere beschrijving van doelgroepen, kernboodschappen en in te zetten middelen. Eind 2023 is gestart met een campagne, bedoeld om meer bekendheid te geven aan Smaak van de Maasheggen, de pakketten en de makers;
- Di-visie heeft de huisstijl van Smaak van de Maasheggen vernieuwd. De huisstijl is voorgelegd aan de deelnemers en door hen enthousiast ontvangen. Bij de huisstijl past een nieuwe beeldtaal waarvoor meerdere fotoshoots hebben plaatsgevonden;

- samen met de deelnemers zijn de Maasheggenpakketten opnieuw vormgegeven. Sindsdien worden 7 pakketten aangeboden, in plaats van de eerdere 4;
- Smaak van de Maasheggen is voortaan bereikbaar via www.smaakvandemaasheggen.nl;
- In samenspraak met de ondernemers is besloten af te zien van een webshop in de meeste uitgebreide vorm. Het verzenden van de pakketten is te duur en te arbeidsintensief. Bovendien is het de vraag of steeds op alle momenten de producten die op de pakketfoto's staan afgebeeld kunnen worden geleverd. Sommige producten zijn immers beperkt voorradig;
- Het aantal fysieke verkooppunten van de pakketten is 2023 uitgebreid van 1 (Het Veerhuis) naar 6 (Het Veerhuis, Brembroeken, Groenz, De Vers en de Plus-vestigingen in Vierlingsbeek en Overloon);
- tijdens het NK Maasheggenvlechten en de Maasheggenmarkt hebben de deelnemers aan de Smaak van de Maasheggen het publiek van hun Maasheggenproducten laten proeven. Daarnaast zijn ook op andere momenten proeverijen van Maasheggenproducten georganiseerd, als onderdeel van een breder programma (Biodiversiteitsdag op 22 mei en netwerkdag Visit Land van Cuijk op 21 juni);
- tijdens het NK Maasheggenvlechten hebben de deelnemers een cheque van € 850,00 aangeboden aan de vrijwilligers van Slabox. Het is hun afdracht voor de verkochte producten in 2021. Volgens afspraak schenken zij jaarlijks 5% van de inkooprij (exclusief BTW) van de verkochte Maasheggenproducten aan een organisatie die zich inzet voor behoud en versterking van het UNESCO-gebied De Maasheggen.

Ambassadeurs Maasheggen

trekker: programmamateam

In de afgelopen jaren zijn acht Maasheggenambassadeurs opgeleid.

De in het voorjaar van 2023 geplande terugkomdag is niet doorgedaan. Met de ambassadeurs wordt afgestemd of er nog behoefte is aan een terugkomdag en zo ja, wanneer die in 2024 plaatsvindt.

Vrienden van De Maasheggen

trekker: programmamateam

In het kader van de Internationale dag van de Biodiversiteit heeft het programmamateam op 22 mei een bijeenkomst georganiseerd voor vrijwilligers en Vrienden van de Maasheggen. Naast presentaties van onderzoek dr. Kenneth Rijdsijk van de UvA en Jelle Abma van de Sovon was er een proeverij van Maasheggenproducten. De ruim 60 gasten waren enthousiast over de invulling van de bijeenkomst. Eind 2023 waren er 267 Vrienden van de Maasheggen.

Betrekken van jongeren

trekker: programmamateam

In de 2^e helft van 2023 is een project gestart dat tot doel heeft om jongeren in de leeftijd van 10 tot 14 jaar meer betrokken te krijgen bij De Maasheggen. Anke van Raaij is aangesteld als projectleider. Samen met een conceptontwikkelaar en ondersteund door een bijdrage vanuit de Regiodeal is Maasheggenkids bedacht, een platform waarop op overzichtelijke wijze activiteiten voor jongeren worden aangeboden. De organisatie van die activiteiten ligt in de meeste gevallen bij partners zoals IVN en Staatsbosbeheer.

Maasheggenkids wordt officieel gelanceerd tijdens het NK Maasheggenvlechten op 10 maart 2024 en in de maanden daarna verder uitgebouwd.

Veldhekken en veldnamen

trekker: Staatsbosbeheer

In april heeft Staatsbosbeheer aan Rubicon Erfgoed de opdracht verleend om, waar mogelijk in samenwerking met lokale heemkundekringen en andere kenners van de regio, een inventarisatie te maken van de veldnamen in het gebied én de verhalen die daaraan verbonden zijn. Regiodeal heeft dit onderzoek financieel ondersteund.

Het rapport van Rubicon is in het najaar van 2023 opgeleverd. Staatsbosbeheer heeft op basis van het rapport, samen met het programmamateam, een overzicht gemaakt van welke acties uitvoerbaar zijn, welke al in uitvoering zijn en welke, om uiteenlopende redenen, niet (kunnen) worden uitgevoerd.

De uitvoerbare acties worden in 2024 opgepakt. Een voorbeeld daarvan is de ontwikkeling van een of meer audiotours.

UNESCO-erkenning klooster

trekker: klooster Sint Agatha

De bibliotheek van het klooster in Sint Agatha bleef als enige in Nederland op de plaats waar het ook al in de Middeleeuwen was. De boekencollectie van het in 1371 gestichte Kruisherenklooster bevat 80 Middeleeuwse handschriften. De kostbaarste schat is een mooi verluchtigde Graduale, dat rond 1500 door kruisheer Johannes van Deventer werd vervaardigd en inmiddels 500 jaar in het klooster wordt bewaard.

Vanwege de unieke kwaliteit van het handschrift is het Graduale opgenomen in het UNESCO *Nederlands Memory of the World Register*. Hierin wordt uitzonderlijk documentair erfgoed geregistreerd dat van groot belang is voor Nederland. De UNESCO-commissie onder leiding van Kathleen Ferrier heeft op 15 december in het klooster in Sint Agatha de UNESCO-vlag uitgereikt.

Betrekken dorpen en wijken

trekker: programmamateam

Voor het succes van het programma Maasheggen UNESCO is een grotere betrokkenheid van de dorps- en wijkraden van de elf dorpen in het Maasheggengebied cruciaal. In het najaar van 2023 zijn de contacten met de dorps- en wijkraden aangehaald. Plannen voor veranderingen die gevolgen kunnen hebben voor de omliggende dorpen en wijken worden vaker en beter afgestemd. Daarvoor wordt onder meer een Maasheggenteam opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de dorps- en wijkraden.

Het programmateam heeft eind 2023 een plan gemaakt, dat tot resultaat moet hebben dat inwoners meer bekend raken met De Maasheggen en ook bereid zijn bij te dragen aan het behoud ervan. In 2024 worden onderdelen van dat plan verder uitgewerkt én uitgevoerd.

RECREATIE EN TOERISME

Promotie De Maasheggen

trekker: Visit Land van Cuijk

In samenwerking met destiniatiemarketingorganisatie Visit Land van Cuijk is ook in 2023 het UNESCO-gebied De Maasheggen gepromoot bij zowel (potentiële) bezoekers van het Land van Cuijk als de eigen inwoners. Visit Land van Cuijk brengt voor De Maasheggen vooral fiets- en wandelroutes, de watersportmogelijkheden en evenementen en activiteiten onder de aandacht.

Visit Land van Cuijk maakte daarbij gebruik van offline (Vakantiekraant, Fiets & Wandelboekje, publicaties in landelijke en regionale media) en online (online vakantiebeurs, website, sociale media, Facebookcampagnes) middelen.

In de zomer van 2022 is Visit Land van Cuijk samen met Visit Noord-Limburg de campagne Maas in het Midden gestart. In deze onlinecampagne wordt de ligging van de gebieden aan de Maas geaccentueerd, met onder meer UNESCO-gebied De Maasheggen als blikvanger. Ter ondersteuning van de campagne is de website www.maasinhethetmidden.nl ingericht. Die samenwerking is in 2023 gecontinueerd en uitgebreid.

Om een te grote drukte (op plekken) in De Maasheggen te voorkomen wordt, met behulp van een actueel en accuraat monitoringsysteem, gevolgd waar zich op welk moment veel bezoekers bevinden. Op basis van de monitoring worden, waar dat nodig is, maatregelen genomen om de bezoekersstroom in te dammen of beter te spreiden. Begin 2024 is het voor het eerst, sinds de invoering van het systeem, mogelijk om vergelijkingen met voorgaande jaren te maken én daaruit conclusies te trekken.

Recreatieve toegangspoorten

Trekker: gemeente Land van Cuijk

Het is helaas niet gelukt om via het grensoverschrijdende project RegioClip extra subsidie beschikbaar te krijgen voor de aanleg van de uitkijktorens. Een andere nieuwe en relevante ontwikkeling is dat in het project Ruimte voor de Maas een uitkijkpunt is voorzien bij het voormalig Duits Lijntje in Oeffelt.

Om bovengenoemde redenen is besloten om niet verder te gaan met de plannen voor een uitkijktoren bij het Veerhuis in Oeffelt. Immers, twee uitkijpunten op slechts enkele honderden meters van elkaar is wat te veel van het goede. Eerder is om andere redenen al besloten om ook de geplande uitkijktorens in St. Agatha (klooster) en Sambeek (voormalige De Meerstoel) niet te realiseren.

In 2024 wordt een start gemaakt met de bouw van de uitkijktoren bij de Schutkooi in Vortum-Mullem.

NK Maasheggenvlechten

trekker: SlaBox

Op zondag 12 maart vond het 17de Nederlands Kampioenschap Maasheggenvlechten plaats in Oeffelt. Portaal de Vilt was ditmaal de plek waar de wedstrijd plaatsvond.

Tijdens deze editie streden 44 teams om de felbegeerde wisseltrofee. Meer dan 200 vlechters waren aan het kappen, zagen, snoeien en vlechten. Het Land van Cuijk was goed vertegenwoordigd, maar ook de studenten van de universiteit van Wageningen weten Oeffelt inmiddels ook te vinden. Met maar liefst zes teams namen zij deel aan dit kampioenschap.

Behalve in de Maasheggestijl werd er ook gevlochten in buitenlandse stijlen. Zo was er naast de Engelse stijl ook de Ierse, Welsh, Franse, en een Belgische stijl vertegenwoordigd. Vanuit Ierland was hun kampioen Clive Lyttle afgereisd naar Oeffelt om zijn vlechtkunsten te laten zien.

Team Grutters, bestaande uit Antoon Grutters, Paul Grutters, Henk Grutters en Piet Peters uit Oeffelt, kreeg de beste beoordeling van de deskundige jury. De Toppers uit Vierlingsbeek bestaande uit Peter Stevens, Wim Geurts, Henny de Haas en Rinaldo Derks van de Ven werden tweede. Op de derde plaats eindigde het team Loerangel uit Boxmeer (Bert Guntlisbergen, Walter Classen en Guido van Oorschot).

Zoals ieder jaar werd ook ditmaal een prijs uitgereikt voor de best uitgelopen meidoornhaag van het vorige kampioenschap uitgereikt. Het team Mit d'n stroom mit' uit Boxmeer (Wim van Lanen, Christel Roelofs, Maureen van Lanen) kreeg voor een jaar de Zilveren Halve Maan mee naar huis.

Het team van Marijn Schippers, Luke Schippers en Libby van den Besselaar van Behoud Groen Erfgoed Harmelen kregen de John French award voor het beste kapwerk op dit kampioenschap.

Natuurpoort de Bungelaar

trekker: programmamateam ism Visit Land van Cuijk

In 2023 zijn de voorbereidingen getroffen voor de inrichting van Natuurpoort de Bungelaar. De officiële ingebruikname vindt in het voorjaar van 2024 plaats, zodra de vier meter hoge 'natuurpoortsleutel' is geplaatst. Deze natuurpoort is gelegen aan de Kraaijbergse Plassen in Beers. Zowel in het toeristisch informatiepunt (gevestigd in De Bungelaar) als op de natuurpoortborden wordt ook aandacht besteed aan wat er in De Maasheggen te beleven valt.

Ruiternetwerk

trekker: gemeente Land van Cuijk

In april 2023 is het nieuwe ruiternetwerk De Maasheggen-Overloon in gebruik genomen. Het nieuwe ruiternetwerk bestaat uit 120 kilometer aan paden, 122 trajecten en 60 knooppunten. Ruiters kunnen via de routeplanner op www.routesinbrabant.nl een attractieve route uitzetten door het UNESCO-gebied De Maasheggen en de bosrijke omgeving van Overloon. Het netwerk sluit aan op het ruiters- en mennetwerk van Noord-Limburg.

Naast het provinciale Routebureau Visit Brabant zijn bij de totstandkoming van dit nieuwe ruiternetwerk ook lokale ruiters, menners, maneges en andere organisaties betrokken. Zo is het netwerk afgestemd met natuurbeherende organisaties als Staatsbosbeheer en Brabants Landschap en is samen met lokale ruiters gekeken naar de minimaal gevraagde kwaliteit van een aantal deeltrajecten binnen het netwerk. Bij het ruiternetwerk is zoveel mogelijk de balans gezocht tussen aantrekkelijke paden voor ruiters en menners enerzijds, en natuurbehoud anderzijds.

GEZONDHEID

Vital zone

trekker: projectteam

Vanuit de Regiodeal is cofinanciering toegekend voor de uitwerking van een plan van aanpak voor het ontwikkelen van een 'vital zone' in De Maasheggen. Het plan, opgesteld door BIG Group, is in het najaar van 2023 opgeleverd en biedt inzicht in de kansen die er liggen om De Maasheggen te verbinden aan het thema 'gezondheid'. In 2024 wordt invulling gegeven aan de aanbevelingen uit het rapport.

PROJECTEN 2023: ORGANISATIE

SAMENWERKING

Samenwerking Duits MAB-gebied

trekker: programmteam

In 2023 heeft het programmteam van Maasheggen UNESCO een aantal keren gesproken met de collega's van UNESCO-Biosphärenreservat Flusslandschaft Elbe – Brandenburg. Dat heeft geleid tot eerste, voorzichtige ideeën voor mogelijke samenwerking, onder meer op het gebied van educatie en recreatie. Een in oktober 2023 gepland werkbezoek is door omstandigheden niet doorgestaan; tijdens dat bezoek zou een Memorandum of Understanding worden uitgewerkt. Dat is nu verplaatst naar een latere datum.

Samenwerking Vlaamse gebieden

trekker: programmteam

Het programmteam heeft in 2023 ook meermalen contact gehad met GrensPark Kempen-Broek, een regionaal landschap op de grens van Brabant en Vlaanderen, en De Wijers in Belgisch Limburg. Beide gebieden hebben inmiddels de status van UNESCO Man and Biosphere aangevraagd. Zodra die

is toegekend gaan we samen met de beide gebieden onderzoeken hoe wij informatie kunnen uitwisselen en wellicht op onderdelen kunnen samenwerken.

Excursies en rondleidingen

trekker: programmamateam

Steeds vaker ontvangen wij aanvragen voor rondleidingen en/of excursies door het Maasheggengebied. Zo is het gebied bezocht door onder meer een delegatie van Regionaal Landschap De Lage Kempen en studenten van een universiteit in Wales. Het programmamateam heeft voor toekomstige aanvragen een 'basispakket' samengesteld. In het basispakket zitten onder meer presentaties en de gegevens van relevante contactpersonen. In samenwerking met Staatsbosbeheer zijn/worden vaste routes voor de rondleidingen gemaakt. Daarnaast is een pool gevormd met medewerkers van de betrokken gebiedspartijen die op afroep kunnen worden ingezet voor het begeleiden van een rondleiding.

WETENSCHAPPELIJKE RAAD

Wetenschappelijke raad

trekker: projectteam

Het programmamateam heeft in 2023 haar ideeën over de toekomstige invulling van de 'wetenschappelijke ondersteuning' van het Maasheggen UNESCO-programma op papier gezet. Die ideeën worden begin 2024 verder uitgewerkt.

COMMUNICATIE & INFORMATIE

Website, nieuwsbrief en sociale media

trekker: programmamateam

Ook in 2023 werden de bestaande communicatiekanalen (website, sociale media, persberichten) benut om belangstellenden te informeren over relevante ontwikkelingen in De Maasheggen. De website www.maasheggenunesco.com is opnieuw ingericht. Onder meer zijn de in het gebied uitgevoerde onderzoeken overzichtelijker gebundeld. Op de website zijn bovendien ook aparte, alleen voor die doelgroepen toegankelijke, secties ingericht voor de dorps- en wijkraden en de deelnemers aan het streekproductencollectief Smaak van de Maasheggen.

Fotocollage: Lars van Peij - VNC